

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Staatssecretaris

Directoraat Generaal
Volksgezondheid
Voeding Gezondheidsbesch.
en Preventie

(10)(2e)

Ontworpen door
(10)(2e)

(Senior) Beleidsmedewerker

(10)(2e)@minvws.nl

nota

(ter voorbereiding van een overleg)

Datum
15 juni 2020

Kenmerk

Zaaknummer

Betreft	Bijeenkomsten Corona en Leefstijlpreventie - Sessie 1
Vergaderdatum en -tijd	23 juni 2020 08.30-10.00 uur
Vergaderplaats	WebEx

Paraaf directeur

Paraaf DGV

1 Aanleiding en doel overleg

De afgelopen weken is onder andere door wetenschappers en medici aandacht gevraagd voor het belang van een gezonde leefstijl en weerbaarder zijn tegen de gevolgen van een coronabesmetting. Het Nederlands Innovatiecentrum voor Leefstijlgenetiek (Lifestyle4Health) en de Vereniging Arts en Leefstijl hebben namens bijna 2000 zorgprofessionals op 19 mei een brief en notitie aangeboden om aandacht te vragen voor een gezonde leefstijl. Hun oproep is: "Als leefstijl ooit op de agenda zou moeten staan, dan is het nu. De cijfers liegen er niet om. De overgrote meerderheid van de corona-geïnfecteerde patiënten op de IC heeft overgewicht, obesitas en/of een of meerdere aandoeningen."

De komende periode worden er (minstens) drie sessies met deskundigen georganiseerd over de relatie tussen het coronavirus en leefstijlpreventie. Deze eerste sessie met medici en wetenschappers is bedoeld om inzicht te krijgen in wat er wetenschappelijk bewezen is over deze relatie. Er wordt uitgelegd hoe de medische mechanismen werken en welk effect ze hebben op de gezondheid. U kunt dit gesprek beschouwen als een inhoudelijke basis voor de volgende sessies waar dieper in gegaan wordt op welke kansrijke initiatieven er al zijn en welke acties genomen moeten worden in de toekomst.

2 Deelnemers overleg

Vanuit VWS

(10)(2e) (MT VGP) zal de sessie procesmatig voorzitten
 (10)(2e) (beleidsmedewerker VGP) ambtelijke ondersteuning en verslag

Deskundigen

(10)(2e) (10)(2e)
 (10)(2e)

Jessica Kierte
 Jochen Mierau
 Erik Scherder

(10)(2e)

(10)(2e)

Voorzitter Arts en Leefstijl, huisarts

(10)(2e)

Hoogleraar Population Health, Universiteit Leiden
 Hoogleraar Economie Universiteit Groningen
 Hoogleraar Neuropsychologie

(10)(2e)

(10)(2e)

Directoraat Generaal
 Volksgezondheid
 Voeding, Gezondheidsbesch.
 en Preventie

(10)(2e)

Kenmerk

3 Te bespreken punten

- Welkom heten en kort voorstelronde door (10)(2e). (5 min)
- Presentatie Arts&Leefstijl over de notitie en toelichting aanleiding van het gesprek door (10)(2e) (10)(2e). (15 min incl. vragen)
- In gesprek over de thema's: voeding, beweging, slaap en ontspanning, tabak en alcohol en hun relatie met COVID-19. Ieder thema wordt kort toegelicht door een expert en vervolgens kunt u vragen stellen/het gesprek aan gaan. (10 min per thema)
- In gesprek over hoe nu verder/ o.a. de extra mogelijkheden vanuit het Nationaal Preventieakkoord. (15 min)
- Bedanken en afsluiten door (10)(2e) en Paul Blokhuis.

4 Advies en toelichting

Omdat het om complexe materie gaat en wetenschappelijke inzichten omtrent COVID-19 en leefstijl met de dag aangevuld en aangepast worden, staan onder elk agendapunt vragen die u kunt stellen. Een aantal vragen zijn afgestemd met TNO.

Kenmerk

1. PowerPoint presentatie over de notitie van Arts&Leefstijl. Er wordt ingegaan op de metabole ontregeling en het belang van onze weerstand i.r.t. COVID-19. Door (10)(2e) (10)(2e)

- Hoe snel helpen leefstijlinterventies om de immuunrespons van mensen te verhogen (mensen die nog niet ziek zijn)?
- Kan je ook de immuunrespons van mensen met chronische ziekten verhogen? En van mensen die nu bijvoorbeeld al overgewicht hebben? Dit zijn juist de mensen die nu ernstig ziek worden. Of kan je alleen de immuunrespons van gezonde mensen verhogen?
- Helpen leefstijlinterventies ook om mensen die COVID-19 al hebben adequater te behandelen?

2. Toelichting op het wetenschappelijke bewijs voor het effect van voeding op weerstand en beloop van virusinfecties/COVID. Door (10)(2e)

- Wat kunnen mensen nu concreet doen, wat kunnen zij anders eten dat bevorderend werkt voor hun immuunrespons?
- Wat weten we al uit wetenschappelijk onderzoek over het effect van voedingsinterventies op het beloop van COVID-19? Is dit onderzoek er al of nog niet?
- Wat kunnen professionals in de praktijk (zoals huisartsen, diëtisten) nu al doen en wat hebben zij nog meer nodig om mensen te helpen bij het verbeteren van hun weerstand via voedingsinterventies?
- Hoe groot is de invloed van de omgeving? Hoe zouden omgevingsinterventies er uitzien?
- Mensen met overgewicht kunnen deelnemen aan een gecombineerde leefstijlinterventie (GLI). Kan deze interventie ook helpen om meer weerstand te krijgen tegen COVID-19 (zowel effect van voeding als beweging)?
- Mist er nog iets binnen het NPA dat specifiek voor COVID-19 nu relevant is?

3. Toelichting op het wetenschappelijke bewijs voor het effect van beweging op weerstand en beloop van virusinfecties/COVID. Door Erik Scherder

- Wat kunnen mensen nu concreet doen, hoe kunnen zij anders bewegen opdat het bevorderend werkt voor hun immuunrespons?
- Wat weten we over het effect van beweeginterventies op het beloop van COVID-19?

- Wat kunnen professionals in de praktijk (zoals huisartsen, fysiotherapeuten) nu al doen en wat hebben zij nog meer nodig om mensen te helpen bij het verbeteren van hun weerstand via beweginginterventies?
- Mensen met overgewicht kunnen deelnemen aan een gecombineerde leefstijlinterventie (GLI). Kan deze interventie ook helpen om meer weerstand te krijgen tegen COVID-19 (zowel effect van voeding als beweging)?
- Mist er nog iets binnen het NPA dat specifiek voor COVID-19 nu relevant is?

Directoraat Generaal
Volksgezondheid
Voeding Gezondheidsbesch.
en Preventie

(10)(2e)

Kenmerk

4. Toelichting op het wetenschappelijk bewijs voor het effect van slaap en ontspanning op weerstand en beloop van virusinfecties/COVID. Door Jessica Kieft

- Wat kunnen mensen nu concreet doen, hoe kunnen zij beter slapen en meer ontspannen opdat het bevorderend werkt voor hun immuunrespons?
- Wat weten we over het effect van beter slapen en ontspannen op het beloop van COVID-19?
- Wat kunnen professionals in de praktijk doen (zoals huisartsen, psychologen, arbo-artsen, praktijkondersteuners) en wat hebben zij nog meer nodig om mensen te helpen bij het verbeteren van hun weerstand via slaap en ontspanning?

5. Toelichting op het wetenschappelijke bewijs voor het effect van stoppen met roken op weerstand en beloop van virusinfectie /COVID. Door (10)(2e)

- Hoe kan stoppen met roken of minder roken bevorderend werken voor de immuunrespons? Hoe werkt dat precies?
- Wat weten we al over het effect van stoppen met roken op het beloop van COVID-19?
- Recente berichten op [NOS Nieuws](#) lichtten een studie uit over dat rokers minder kans hebben op het oplopen van de infectie door dat nicotine een beschermende rol zou spelen. Hoe zit dit precies?
- Er zijn al diverse omgevingsinterventies gericht op roken (NL Rookvrij, accijns, rookverbod in de horeca). Is er nog iets dat heel duidelijk mist?

6. Toelichting op het wetenschappelijke bewijs voor het effect van alcohol op weerstand en beloop van virusinfectie/COVID. Door (10)(2e)

- Hoe kan een gematigd alcohol gebruik bevorderend werken voor het immuunrespons?
- Wat weten we al over het effect van gematigd alcohol gebruik en het beloop van COVID-19?
- Gingen mensen in de afgelopen lockdown juist meer of minder drinken? Hoe verwachten jullie dat dit zich de komende tijd ontwikkelt en waarom?
- Wat kunnen professionals in de praktijk (zoals huisartsen en verslavingsartsen) nu al doen en wat hebben ze nog meer nodig om mensen te helpen bij het verbeteren van hun weerstand via gematigd alcohol gebruik?
- Mist er nog iets binnen het NPA dat specifiek voor COVID-19 nu relevant is?

7. Hoe nu verder? Mogelijke leefstijlinterventies die de komende periode genomen kunnen worden en de extra mogelijkheden vanuit het Nationaal Preventieakkoord.

Directoraat Generaal
Volksgezondheid
Voeding, Gezondheidsbesch.
en Preventie
(10)(2e)

Kenmerk

In de bijlage treft u een overzicht van wat we allemaal al doen op het gebied van leefstijlgeneskunde. Met als vanzelfsprekende voorbeeld de Gecombineerde Leefstijl Interventie (GLI) die per 1 januari 2019 vanuit de Zvw wordt vergoed.

In grote lijnen zien we het wel voor ons: gezond eten en drinken, meer bewegen en niet roken. Het begint lastiger te worden wanneer acties concreet gemaakt moeten worden. U kunt aangeven dat u nu serieus kijkt naar extra stappen die u in het kader van het Nationaal Preventieakkoord nog kan zetten.

- Voor welke extra maatregelen pleiten de deskundigen aan tafel? Waar zou volgens hen de aandacht naar toe moeten?

Belangrijk om te beseffen dat er bij leefstijlgeneskunde soms gemakkelijk over de benodigde gedragsverandering heen wordt gestapt. Verder is er vaak nog weinig bekend over de houdbaarheid van de behaalde resultaten op de lange termijn.

- Hoe gaan de deskundigen om met deze 'houdbaarheid' van bepaald leefstijlinterventies? Hoe zorgen we ervoor dat het op de lange termijn ook nog stand houdt?

Daarnaast willen we leefstijl gerelateerde problemen niet onnodig medicaliseren. Het is vooral zaak dat de medische zorg, met name de eerste lijn, goed doorverwijst en goed samenwerkt met het sociale domein en de publieke gezondheidswereld.

- Welke ervaringen hebben de medici met de samenwerkingen en hoe kunnen we er voor zorgen dat deze samenwerking beter ingericht/benut wordt?

Daarnaast:

- Is er voldoende wetenschappelijk bewezen dat leefstijl de immuunrespons zodanig kan verbeteren dat dit ons als land betere kansen kan geven voor een 2e of 3e golf? Welke zorgen hebben de deskundigen voor een 2^e of 3^e golf?
- Welke ondersteuning, middelen, etc. hebben professionals in de gezondheidszorg nodig om de komende maanden mensen te ondersteunen in het verbeteren van hun weerstand?
- Welke ontwikkelingen zijn nodig/gaande om nog meer wetenschappelijk bewijs te leveren voor de effecten van dergelijke leefstijlinterventies? Is er onderzoek dat we eerst echt af moeten wachten voordat we nu tot specifieke adviezen overgaan?

Tot slot:

Naast de notitie van artsen en wetenschappers, is ook vanuit de sportsector de oproep gedaan om sport en bewegen meer te integreren in het dagelijks leven. Samen met MZS van Rijn heeft u hierover gesproken met Erik Scherder (nu ook aanwezig), (10)(2e) Aan dit gesprek wordt een vervolg gegeven samen met andere departementen (EZK, SZW, OCW en I&W). U kunt aangeven dat u de oproepen vanuit verschillende invalshoeken waardeert. Het geeft aan dat de tijd inderdaad rijp is en dat we niet afwachtend kunnen optreden.

Na deze sessie zullen er in ieder geval nog twee sessie plaatsvinden (over bestaande lokale initiatieven en over het bevorderen van een gezonde leefstijl op de lange termijn). U kunt aangeven dat u nog bekijkt hoe het verder opgepakt wordt, maar dat u deze deskundigen op de hoogte houdt van de vorderingen en indien nodig graag verder in gesprek gaat. De relatie tussen Corona en leefstijl zal, totdat er een werkend vaccin is, een belangrijk vraagstuk binnen in onze samenleving zijn.

(10)(2e)
(Senior) Beleidsmedewerker

Directoraat Generaal
Volksgezondheid
Voeding, Gezondheidsbesch.
en Preventie
(10)(2e)

Kenmerk

Bijlage met achtergrondinformatie

- Als aparte bijlage: de laatste versie van de notitie door Arts&Leefstijl.

Leefstijlgeneskunde

Definitie leefstijlgeneskunde: "Het geven van leefstijladvies of toepassen van een leefstijlinterventie, door of na doorverwijzing via de medische zorg. Het gaat hierbij om geïndiceerde en zorggerelateerde preventie, welke in de praktijk zowel een preventieve, als een curatieve (remissie of voorkómen verergering van bestaande ziekte) werking kan hebben."

Op het thema leefstijlgeneskunde lopen bij VWS verschillende acties:

- *Stimuleren leefstijl en preventie in opleidingen.*
In het recent gepubliceerde raamplan staan preventie en leefstijl opgenomen als belangrijke thema's. Dit raamplan wordt als uitgangspunt gebruikt bij de actie uit het Preventieakkoord om meer aandacht voor preventie in de zorgopleidingen te stimuleren. Daarnaast zit in de regiodeal 'FoodValley' (met regeerakkoordmiddelen) een onderdeel voor meer onderwijs op voeding voor zorgprofessionals.
- *Stimuleren leefstijl en preventie in richtlijnen.*
Vanuit het Preventieakkoord loopt een herziening van de multidisciplinaire richtlijn en zorgstandaard voor overgewicht en obesitas.
- *Vergroten bekendheid GLI en voor een aantal plausibel (kosten)effectieve interventies de haalbaarheid van opschaling verkennen (zie ook Preventie in het zorgstelsel).*
- *Onderzoeksprogramma leefstijlgeneskunde (via ZonMw)*
De oproep richtte zich op het verder ontwikkelen van het potentieel van leefstijlgeneskunde. In totaal worden maximaal tien onderzoeksconsortia gefinancierd die op verschillende aandoeningen en ziekten, bij verschillende doelgroepen en in verschillende settingen zullen worden uitgevoerd. De consortia starten in september 2020 voor de duur van vier jaar. ZonMw heeft een centrale rol in het verbinden van de projecten en acteert als zodanig als een platform voor onderling leren tussen onderzoekers naar leefstijlgeneskunde.
- *De Gezondheidsraad is bezig met een advies over voeding bij cardiometabole aandoeningen. Het deeladvies voor voeding bij diabetes type 2 wordt begin volgend jaar verwacht.*

Preventie in het zorgstelsel

Voor preventie bij risicogroepen (zoals mensen met overgewicht, kwetsbare ouderen en mensen met een lage sociaal-economische status) lopen enkele actielijnen. Het betreft: het stimuleren van samenwerking op nationaal bestuurlijk niveau, het bieden van ondersteuning aan het veld door een VWS preventieteam, een subsidieregeling voor preventiecoalities en het ontsluiten van informatie via het loket gezond leven van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). De sinds 2016 ingezette maatregelen hebben een aantal mooie resultaten opgeleverd, zoals het ontstaan van negen preventiecoalities en de Gecombineerde Leefstijl Interventie (GLI) die per 1 januari 2019 vanuit de Zvw wordt vergoed.

Voor een aantal concrete bewezen of plausibel (kosten)effectieve interventies - op het snijvlak van het curatieve en sociale domein - verkent VWS de haalbaarheid van opschaling. Dit doen we in samenwerking met veldpartijen. Het gaat om valpreventie, interventies bij diabetes, de netwerkaanpak voor kinderen met overgewicht (GLI voor kinderen) en Welzijn op Recept. Centrale vraag: waarom komen deze interventies niet voldoende van de grond? Per interventie hebben we een inventarisatie gemaakt van de knelpunten. De volgende knelpunten komen naar voren:

- *Vrijblijvendheid*: verantwoordelijkheden ten aanzien van preventieve (leefstijl)interventies zijn niet expliciet in wet- en regelgeving vastgelegd, waardoor het onduidelijk is wie initiatief moet nemen voor het aanbod en wie verantwoordelijk is voor de uitvoering en coördinatie hiervan;
- *Gebrek aan (structurele) financiering*: interventies worden niet structureel vanuit het gemeentefonds en/of de Zorgverzekeringswet (Zvw) gefinancierd, maar bijvoorbeeld via de beleidsregel innovatie van de NZa of tijdelijke middelen van de gemeenten en/of de zorgverzekeraar en/of fondsen;
- *Effectiviteit is (nog) niet voldoende wetenschappelijk bewezen en/of 'geautoriseerd'*, waardoor interventies niet breed gedragen worden.

Per interventie kijken we hoe we de knelpunten zoveel mogelijk kunnen wegnemen.

Gezonde omgeving

Voor het creëren van een gezonde omgeving lopen diverse acties en programma's. Een groot deel hiervan komt ook terug in het Preventieakkoord.

- Gezonde Kinderopvang
- Gezonde School
- Gezonde kantine (bedrijf / school / sport)
- Gezond Onderweg
- Onderzoeken naar gezonde basisschoollunch (Wageningen UR en Gezonde Basisschool van de Toekomst)
- Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG)
- Productverbetering
- Voedselkeuzeloge
- GIDS gelden
- Sportakkoord
- Jong Leren Eten (ministerie LNV)
- Tour de Force en Ruimte voor Lopen (stimuleren fietsen en lopen ism I&W)

Directoraat Generaal
Volksgezondheid
Voeding, Gezondheidsbesch.
en Preventie
(10)(2e)

Kenmerk

Preventieakkoord

Een aantal maatregelen uit het Nationaal Preventieakkoord krijgt een extra impuls. Vanaf 2021 komt uitvoeringsbudget beschikbaar voor gemeenten die zich met lokale preventieakkoorden inzetten op maatregelen die overgewicht, roken en problematisch alcoholgebruik bestrijden. Daarnaast komt er extra budget beschikbaar voor maatregelen als de Gezonde School en Jongeren op Gezond Gewicht.

Directoraat Generaal
Volksgezondheid
Voeding, Gezondheidsbesch.
en Preventie

(10)(2e)

Kenmerk

Cijfers over de GLI

Sinds 1 januari 2019 wordt de GLI voor mensen met overgewicht vergoed vanuit het basispakket. De GLI kan ook worden ingezet voor mensen die naast overgewicht diabetes type 2 hebben of een verhoogd risico hierop. Sinds de start zijn er tot en met 31 januari 2020 5768 mensen die een GLI-programma volgen of hebben gevolgd. De Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) is van mening dat er in elke gemeente tenminste één zorgverlener moet zijn die de GLI aanbiedt. Hieraan wordt op dit moment nog niet voldaan. De NZa gaat met zorgverzekeraars in gesprek over welke inspanning van hen wordt verwacht bij het creëren van extra GLI-aanbod. Overigens heeft de NZa geen signalen ontvangen over wachtlijsten of mensen die niet kunnen starten met een GLI-programma.

Netwerkaanpak

Met financiering van VWS zijn verschillende netwerkaanpakken ontwikkeld die ook terugkomen in het Preventieakkoord. Hieronder vallen de *netwerkaanpak voor kinderen met overgewicht en obesitas* (voorheen ook wel GLI-kinderen genoemd, wordt door JOGG uitgerold in 30 gemeenten), *Ketenaanpak Overgewicht en Obesitas Volwassenen* (wordt ontwikkeld door Partnerschap Overgewicht Nederland) en *2DiaBeat* (programmaplanning ontwikkeld voor mensen met diabetes type 2).

Bij deze netwerkaanpakken gaat het om een lokale inbedding met landelijke ondersteuning. Het individu staat centraal en er wordt vanuit verschillende domeinen gekeken naar wat er nodig is. De samenwerking tussen professionals vanuit het zorgdomein en sociaal domein is daarom een belangrijk aspect. Er wordt gebruik gemaakt van leefstijlinterventies en er is lokale coördinatie. Ook wordt er gekeken naar de mogelijkheden voor financiering.